

EDITORIAL

Aquest és un dels números de la revista que mostra més el contingut variat i plural dels treballs de l'Acadèmia. D'una banda qüestions de l'actualitat recent, amb el progrés, i eficàcia, de la medicina, de la curació, l'enfocament terapèutic, centrat en dos punts: el càncer, i la possible patologia per medicaments, en aquest cas les estatines. D'altres aportacions que poden semblar que miren cap a temps passats, en un tema que ja no està en primera línia, però quan hi arriba pot ser de portada, en medis d'interès públic, molt més enllà de la activitat enfocada al camp científic. Un exemple és la venda de medicaments "secrets", amb propaganda però sense explicar-ne la composició. En resum: es vol assenyalar que és ben compatible, en una institució com la nostra, captar punts de vista diferents i distants i marcar una relació des de l'origen de cada tema fins el dia d'avui.

Potser el punt més destacat, entre els que es comenten en aquest número, per la transcendència que han tingut pel progrés de tota la medicina, ha estat el de la pràctica de les autòpsies. L'accés al cadàver ha estat bàsic pel coneixement físic del cos humà, com està format. Després seguí el coneixement, cada vegada més precís de com funciona. Així s'ha passat de l'anatomia normal, la que podríem dir, sintetitzant molt, de Vesali, a l'anatomia patològica, la de Morgagni. I ja en el segle XIX Virchow i Rokitsanski al capdavant, i alguns centenars seguint. Després, ja a la segona meitat del segle XX, l'autòpsia ha perdut pistonada, molts metges pensen que la majoria de lesions ja es poden diagnosticar en el malalt, amb el gran progrés en les tècniques i aparells d'exploració. I és veritat. Però s'ha vist, en hospitals de nivell molt alt, que comparant les dades que s'obtenen en malalts ben explorats, quan s'arriba a fer l'autòpsia, hi ha algunes discordances. Podem pensar que les diferències són poques. Gairebé sempre és així, però a vegades no tant. L'autòpsia clínica sol aportar poc més, però aquest poc pot ser important. Pensem que ara el progrés es fa moltes vegades amb salts petits i repetits. El progrés petit també és important, les mesures petites poden ser significatives. Si considerem concentracions petites de contaminants poden ser massa grans. I aleshores s'han de buscar altres prefixes, usualment cada vegada més petits: nano, pico, femtogram... Substàncies d'origen forà que es detecten en el nostre organisme, des de metalls a hidrocarburs clorats, que són persistents, ja es valoren amb aquests prefixos. I això

també en el camp de la bioquímica, que per sort s'analitzen substàncies que no es consideren tòxiques.

Un altre dels articles tracta de la violència contra els metges. Ara amb alguna freqüència, surten notícies d'atacs físics a sanitaris en ambulatoris u hospitals, a nivell de metges i també d'infermeria. Alguna vegada fins i tot administratius. L'agressivitat ha arribat al nivell de malalts, o familiars o acompanyants. Això és la sortida actual. Més allunyats són els atacs a personal de psiquiatria, amb agressions molt més greus. A la revista d'avui, en el capítol de medicina d'Occitània, es comenta el cas d'un sanatori particularment desgraciat, amb tres episodis ben diferents al llarg de gairebé un segle. Va passar al que es deia Asil de la Grave, a Toulouse. Un malalt internat va matar el psiquiatre que es cuidava d'ell, el doctor Gerard Marchant, l'any 1881. El cas no s'oblidà i quan el 1937 es va modificar la denominació d'algunes institucions, i el nom d'Asil va sortir del mapa, es va considerar la institució al nivell d'Hospital i se li donà el nom del Dr. Merchant. Poc després quan la segona guerra mundial, l'ocupació alemanya va enviar a un camp de concentració un antic metge, ja jubilat, el doctor Maurice Dide, que havia estat director i autor d'algun llibre d'interès. Dide va ajudar un altre internat, malalt, cosa que estava prohibida. El guardians alemanys li van llençar els gossos a sobre i Dide morí per les ferides. I encara un tercer episodi, molt diferent: el 2001 una gran explosió, atribuïda a gas, en una instal·lació del costat, va ensorrar bona part de l'hospital, amb moltes víctimes, i s'hagué de refer de nou.

Un tercer article tracta d'un dels grans progressos per la salut de mares i fills, ajudant en el treball del part: la introducció del **fòrceps**, que va donar una solució favorable a parts difícils. Però aquí es considera des d'un punt de vista diferent. El fòrceps va ser introduït per un cirurgià anglès del segle XVI, William Chamberlen. No el divulgà sinó que el va fer servir en secret, sense ensenyar-lo més que a l'estona del part, i procurant ocultar-lo. Va tenir èxit, va guanyar fama, i el va passar a membres de les generacions següents. Durant gairebé dos-cents anys va ser un instrument "secret, d'ús només familiar. Després un dels hereus el va vendre, sembla que a bon preu. Aquí tenim el tema dels tractaments i medicacions secrets. N'hi ha hagut bastants i se citen com un tipus de pràctica menyspreable, el Jurament hipocràtic, ja en parla. Ara no podem pas dir

que sigui un tema extingit. Hi ha moltes persones que venen medicaments “naturals” o d’altres tipus, sense explicar de què estan fets, quina composició tenen. I a vegades es plantegen mecanismes de defensa. És ben previsible, perquè ja es comença a entreveure, que comencin aviat polèmiques, que tenint com a base aquest fet, el secret, i ajudant el volum econòmic del “negoci”, arribin a ocupar els titulars de mitjans de comunicació, escrita i audiovisual.

Ara passem a camps diferents, la crítica més a metges i cirurgians des d’un punt de vista del relat escrit, Literatura, novel·les, versos. L’aportació d’avui és un petit fascicle, escrit pel “Vate Apaceo”, presentat a un Congrés de Cirurgia de Barcelona a finals de 1949. L’autor, amb molta gràcia, fa poemes sobre cirurgians, amb les seves malifetes i debilitats, remarcant els aspectes econòmics i la situació del temps. Adopta l’estil de poetes ben coneguts, potser els més visibles Ruben Darío, amb la “Marcha Triunfal”, i Federico Garcia Lorca, amb “El Cliente infiel”, que recorda clarament “La casada infiel”. El presentador, ell mateix, cirurgia donat a la poesia, fa el pròleg del llibre d’un altre metge “Poesías para médicos”. La crítica, la sàtira a metges, és una constant des de fa molts anys, i no pas exclusiva del nostre medi geogràfic. Quan hi havia moltes revistes de laboratoris, destinades a metges era freqüent, en les destinades a distracció, trobar-hi pàgines de dibuixos satírics. Joaquim Muntañola, gran humorista i dibuixant va publicar, fa gairebé cinquanta anys, el 1972, “Muntañola y los médicos”. L’article de començament de la secció en la revista de la RAMC tenia aquest enfocament.

L’Acadèmia ha aconseguit, just acabar aquest segon trimestre, un acte important de cultura no ortodoxa, i per més d’un concepte. Es tracta d’ajuntar visions diferents. És un espectacle anatòmic en el qual l’Acadèmia hi aporta el pes de la història, amb la utilització del seu amfiteatre anatòmic. És l’amfiteatre del segle XVIII, que s’utilitza encara el segle XXI. És potser la sala anatòmica, a Europa, que està més ben conservat, i en ús actual, en sessions científiques, gairebé cada setmana,

i en les sessions solemnes d’ingrés de nous acadèmics. En aquest cas l’Acadèmia hi ha posat el marc històric, la tradició anatòmica. Es tractava de representar una autòpsia amb un actor vivent, despullat. Es va protegir la taula de marbre. El 2018 s’utilitza una taula del 1764 per una obra de teatre. La sala estava fosca i sense públic. Només hi havia els actors i l’imprescindible personal de servei. Es gravà en vídeo. Aporta la contradicció en el seu enfocament: un teatre buit. La sala d’anatomia, per formar metges i cirurgians, ja té dos segles i mig. Avui encara serveix per representacions públiques. Tenim aquí, simbolitzada en el mateix lloc, i amb continuïtat en la funció durant tot aquest temps, amb molt pocs períodes d’interrupció.

Al costat de la sala anatòmica, que avui hem simbolitzat en la taula emblemàtica, que són la persistència de la pedra i el marbre, tenim, en la fotografia de l’última pàgina, una imatge del moviment: la capella antiga que ara ja no està a l’edifici de l’Acadèmia. Està en el camí lent per tornar al lloc d’on va sortir, més ben dit, on té el seu dret, perquè el lloc d’on va venir ja ha quedat administrativament molt lluny. L’Acadèmia va ocupar durant molt temps l’edifici del número 9 del carrer des Banys Nous, que havia estat la pròcura de la Cartoixa de Scala Dei a Barcelona. Quan l’Acadèmia, el 1929, es va traslladar d’aquell edifici fins l’actual, va portar la capella. Sembla que va estar en més d’un lloc dins de la casa. El convent de Scala Dei, al Priorat, un dels grans monestirs de Catalunya, fou destruït, cremat i tirat a terra, el 1835. Ja a la segona meitat del segle XX hi hagué un petit moviment per a la seva restauració, que no s’ha fet de manera parcial fins fa pocs anys. Encara no està acabada. Els responsables van demanar a l’Acadèmia que els tornéssim la capella, cosa que fou aprovada pel Ple durant la presidència del doctor Laporte. Primer va passar al taller de restauració de sant Cugat, tot i que estava en bastant bon estat. Després mentre no estava preparat el lloc on devia anar, a Scala Dei, es va dipositar al Museu d’Història de Catalunya, i allà se la pot veure. Esperem que algun faci cap sota el Montserrat.